

Riigikogu põhiseaduskomisjoni istungi protokoll nr 172

Tallinn, Toompea

Esmaspäev, 08. juuni 2026

Algus 11.15, lõpp 12.37

Juhataja: Ando Kiviberg (esimees)

Protokollija: Markus Veia (konsultant)

Võtsid osa:

Komisjoni liikmed: Anastassia Kovalenko-Kõlvart, Kalle Laanet, Reili Rand (Lauri Läänemetsa asendusliige), Helir-Valdor Seeder, Pipi-Liis Siemann, Tanel Tein, Jaak Valge

Komisjoni ametnikud: Erle Enneveer (nõunik-sekretariaadijuhataja), Helin Leichter (nõunik), Karin Tuulik (nõunik)

Puudusid: Ants Frosch, Katrin Kuusemäe, Evelin Poolamets ja Timo Suslov

Kutsutud: Riigikohtu esimees Villu Kõve (2. päevakorrapunkt); Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik Christan Veske; Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku kantselei nõunik Liisa Oviir (3. päevakorrapunkt)

Päevakord:

1. Nädala töökava kinnitamine
2. Põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse ja sellega seotud teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu kavandi tutvustus
3. Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku ülevaade enda ja kantselei tegevusest eelmisel kalendriaastal
4. Info ja muud küsimused

1. Nädala töökava kinnitamine

Ando Kiviberg tegi ettepaneku kinnitada nädala töökava järgmiselt:

Riigikogu põhiseaduskomisjoni nädala (08.06.2026-12.06.2026) töökava

Komisjoni istung esmaspäev, 08.06.2026 kell 11.15

1. Nädala töökava kinnitamine
2. Põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse ja sellega seotud teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu kavandi tutvustus
3. Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku ülevaade enda ja kantselei tegevusest eelmisel kalendriaastal
4. Info ja muud küsimused

Komisjoni istung teisipäev, 09.06.2026 kell 14.00

1. Vabariigi Valitsuse algatatud kodakondsuse seaduse muutmise seaduse ja sellega seondult teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (932 SE) esimese lugemise ettevalmistamine
2. Kodakondsuse seaduse muutmise ettepanekute arutelu
3. Riigi peaprokuröri ülevaade seadusega prokuratuurile pandud ülesannete täitmise kohta eelmisel kalendriaastal
4. 45 Riigikogu liikme algatatud Euroopa Parlamendi valimise seaduse muutmise seaduse (valimis- ja kandideerimisea langetamine) eelnõu (414 SE) teise lugemise ettevalmistamine
5. Info ja muud küsimused

Otsustati:

1.1. Kinnitada nädala töökava (konsensus: Ando Kiviberg, Anastassia Kovalenko-Kõlvart, Kalle Laanet, Pipi-Liis Siemann, Tanel Tein, Jaak Valge).

2. Põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse ja sellega seotud teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu kavandi tutvustus

Ando Kiviberg tutvustas külalist ning märkis, et Riigikohtu esimehele on ettekandeks ette nähtud umbes 20 minutit ning sellele järgneks aeg komisjoni liikmete küsimusteks ja vastusteks. Ta andis sõna Riigikohtu esimehele.

Villu Kõve tutvustas Riigikohtu seisukohta põhiseadusliku järelevalve kohtumenetluse seaduse muutmise vajaduse kohta. Riigikohus on esitanud põhiseaduskomisjonile selle seaduse muutmise ettepanekud juba varem ning komisjon on väljendanud valmisolekut nendega tegeleda. V. Kõve leidis, et tegemist on eripärase seadusega, mille muutmist ei algata, nagu tavapäraselt, Vabariigi Valitsus, vaid praktikaks on kujunenud, et algatus tuleb Riigikohtult, mis liigub põhiseaduskomisjoni kaudu Riigikokku. Ta lisas, et varasemalt püüti selle eelnõu ettevalmistamisse kaasata ka Justiits- ja digiministeeriumi, kuid seekord ei soovinud ministeerium selles küsimuses initsiatiivi võtta. Riigikohus moodustas teemaga tegelemiseks riigiõiguse asjatundjatest koosneva eksperdirühma, kes koostas selle seaduse peamistest probleemkohtadest analüüsi. Edasises töös jagati teemad kaheks: esmalt eraldati need muudatused, mille osas valitses ekspertide seas laiem üksmeel, eelkõige tehnilis-juriidilised parandused ja valimiskaebuste menetluse tõhustamine. Need ettepanekud on läbi arutatud ja heaks kiidetud Riigikohtu üldkogus ning esitatud komisjonile eelnõu kavandina. Ta palus, et põhiseaduskomisjon algataks selle eelnõu Riigikogus, kuna muud mehhanismi selleks tema arvates ei ole. Eelnõu sisaldab peamiselt tehnilisi ja vähem vaieldavaid muudatusi, mis on jäänud aastaid lahendamata. Ta nimetas põhiseaduslikku järelevalvet „vaeslapseks“ võrreldes teiste menetlusseadustikega, mida regulaarselt ajakohastatakse. Paralleelselt jätkab töörühm ka keerukamate ja poliitiliselt tundlikumate küsimuste analüüsi, mille osas ei ole veel üksmeelt ning mis vajavad täiendavat arutelu.

V. Kõve jätkas eelnõu kavandi tutvustamist valimiskaebuste teemal ning selgitas, et tegemist on eelnõu ühe kesksema ja tundlikuma muudatusvaldkonnaga. Praegune süsteem ei sisalda sisulist filtrit, mistõttu jõuavad kõik valimiskaebused Riigikohtusse. Ta tõi näitena viimased kohaliku omavalitsuse volikogu valimised, mille järel esitati lühikese aja jooksul suur hulk kaebusi, sageli väheste isikute poolt ning ka tehniliste ja sisuliselt põhjendamata küsimuste kohta. Selline olukord koormab Riigikohut ebaproportsionaalselt ning ei vasta kohtu rollile. Ta tõi esile, et valimiskaebused on muutunud sisuliselt aastaringseks nähtuseks ning

ilmselgelt põhjendamatute või korduvate kaebuste filtreerimiseks puudub mehhanism. Ilma piiranguteta võib tekkida olukord, kus masskaebustega on võimalik menetlus halvata, sealhulgas ka valimistulemuste väljakuulutamise. Ta selgitas, et Riigikohtu ettepanek on luua mehhanismid, mis võimaldavad jätta põhjendamatata või korduvad kaebused menetlusse võtmata, käsitleda masskaebusi tõhusamalt ning korraldada menetlust paindlikumalt. Kõige jõulisema meetmena tõi ta välja ettepaneku kehtestada kaebustele kautsjon (eelnoos 100 eurot), mis tagastatakse kaebuse rahuldamisel. Selle eesmärk on vähendada põhjendamatute kaebuste hulka. Lisaks tõi ta esile, et praegune seitsmepäevane menetlustähtaeg on liiga lühike, eriti keerukamate juhtumite puhul. Selline tähtaeg ei võimalda näiteks tõendite kogumist ega faktiliste asjaolude kontrollimist, mistõttu võib menetlus jääda formaalseks. Ta rõhutas vajadust pikendada või muuta tähtaegu paindlikumaks, võimaldada keerukamate juhtumite puhul täiendavat ekspertiisi ning anda kohtule menetluse korraldamisel suurem otsustusruum. Praeguses olukorras tuleb kohtul valida kas kiire, kuid pealiskaudse otsuse või sisuliselt põhjendatud, kuid tähtaega ületava lahendi tegemise vahel, mis ei ole õigusselguse seisukohalt jätkusuutlik.

V. Kõve käsitles täiendavaid muudatusvajadusi põhiseadusliku järelevalve kohtumenetluse seaduses. Ta tõi esile, et kehtiv neljakuuline kohtuasja lahendamise tähtaeg ei ole praktikas realistlik. Menetlused venivad sageli vältimatutel põhjustel, näiteks kuna Riigikogult või teistelt osapooltelt arvamuste küsimine võtab aega, eriti suveperioodil. Kohus ei ole menetlusi põhjendamatult venitanud, vaid on tegutsenud sisuliselt ja põhjalikult, kuid kehtiv tähtaeg ei võimalda alati tähtaega järgida. Praegune olukord sunnib valima kas sisuliselt põhjendatud lahendi ja tähtaja ületamise või formaalse tähtajast kinnipidamise vahel. Seetõttu palus ta kehtestada pikema või paindlikuma menetlustähtaja. Ta tõi esile ka menetluskulude probleemi. Kehtiva regulatsiooni kohaselt kannab riik põhiseaduslikkuse järelevalve menetluse kulud, kuid praktikas on seda tõlgendatud väga laialt. See on viinud olukorran, kus menetlusosalised võivad esitada riigile kulunõudeid, mis ei ole põhjendatud. Kulude jaotust tuleks täpsustada ning anda kohtule nende määramisel suurem otsustusruum. Lisaks tõi ta välja vajaduse tugevdada Riigikohtu töökorralduslikke võimalusi. Põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumis on piiratud arv kohtunikke ning suure koormuse korral võiks olla võimalik kaasata menetlustesse rohkem riigikohtunikke. Ta juhtis tähelepanu ka Vabariigi Valimiskomisjoni koosseisu probleemidele. Kohtunike kaasamine selle komisjoni töösse tekitab kohtutele ja kohtunikele praktilisi raskusi, sealhulgas töökoormuse ja tasustamise osas, mistõttu tuleks nende staatus ja tasustamine selgemalt reguleerida. Lõpetuseks tõi ta välja, et menetlusseadustikes esineb lünki, eriti seoses olukordadega, kus menetlus toimub paralleelselt Euroopa Kohtus või põhiseaduslikkuse järelevalves. Sellistes olukordades puudub selge regulatsioon, kuidas teised kohtud peaksid menetlusi peatama või jätkama, ning see vajab täpsustamist.

Ando Kiviberg küsis, miks ei võiks valimistevahelisel perioodil laekuvaid kaebusi, eriti kohalike omavalitsuste valimiste ja valimiskomisjoni tegevuse osas, suunata kohe lahendamiseks halduskohtusse.

Villu Kõve vastas, et selles küsimuses ei ole ekspertide seas veel üksmeelt ning teema vajab täiendavat läbivaatamist. Ta selgitas, et selle kohta, kas valimiskaebuste lahendamine peaks osaliselt liikuma halduskohtutesse, arvestades nii menetluse kiirust kui ka sisulisi eripärasid, on erinevaid seisukohti. Riigikogu valimisega seotud küsimused peaksid tõenäoliselt jääma tsentraalselt Riigikohtu pädevusse, kuid kohaliku omavalitsuse volikogu valimise osas võib

kaaluda teistsuguseid lahendusi. Samas ei ole see küsimus konkreetsete muudatuste tegemiseks veel piisavalt läbi töötatud. Ta tõi esile ka laiemad probleemid kehtivas regulatsioonis, sealhulgas selle, et valimistulemuste väljakuulutamine eeldab kõigi kaebuste lahendamist. See võib teoreetiliselt võimaldada pahatahtlikult menetlust venitada. Samuti puudub selge mehhanism olukordadeks, kus pärast valimistulemuste väljakuulutamist ilmnevad tõsised rikkumised, näiteks ulatuslik häälte ostmine või võltsimine. Need küsimused on omavahel seotud ning vajavad põhjalikumat analüüsi. Seetõttu ei ole praegu otstarbekas teha kiirustades sisulisi muudatusi, vaid teemat tuleks edasi arendada järgmises etapis.

Kalle Laanet kommenteeris, et ei pea heaks olukorda, kus ka Riigikohus möönab seaduse rikkumist. See jätab avalikkusele halva mulje. Ta tõi ka välja, et kuigi olukord on keeruline, ei tohiks tekkida juhtu, kus teatud rikkumiste puhul algatatakse menetlusi vastavalt isikule ja olukorrale. Seadust tuleks kiiresti parandada ja leida selged ning toimivad lahendused. Ta tõi esile ka kautsjoni küsimuse, kus 100-eurose kautsjoni kehtestamine võib tekitada ühiskonnas arusaama, et oma õiguste kaitseks kohtusse pöördumine on kättesaadav vaid neile, kellel on selleks rahalised võimalused. Ta pidas oluliseks kaaluda paindlikumaid lahendusi, et vältida olukorda, kus põhiõiguste kaitse näib olevat piiratud. Valimisõigus on põhiseaduslik õigus ning selle vaidlustamise võimalus peab olema sisuliselt tagatud kõigile. Seetõttu tuleks kautsjoni regulatsiooni kujundamisel olla ettevaatlik.

Villu Kõve vastas, et kautsjoni kehtestamine ongi eelnõu kõige tundlikum küsimus. Ettepanek tuli Riigikohtu üldkogult ning leidis seal laialdast toetust, kuna kohtud on olnud suure hulga põhjendamatute kaebuste tõttu tugeva surve all. Eesmärk ei ole kaebeõiguse piiramine, vaid kaebuste esitamise distsiplineerimine. Ta rõhutas, et isegi väike rahaline künnis, näiteks 20, 30 või 100 eurot, sunniks kaebuse esitajat enne pöördumist läbi mõtlema, kas tegemist on sisuliselt põhjendatud kaebusega. Praegune olukord on toonud kaasa märkimisväärse lisakoormuse ja kulud riigile, sealhulgas vajaduse maksta lisatasu menetlusega tegelevatele töötajatele. Seetõttu pidas ta põhjendatuks, et kaebuse esitaja kannaks teatud määral vastutust. Samas möönis ta, et tegemist on vaieldava küsimusega ning mõistab selle suhtes esitatud kriitikat.

Ando Kiviberg küsis täpsustavalt, kas Riigikogu juhatus on pöördunud Riigikohtu poole juhtudel, kus põhiseaduslikkuse järelevalve menetluste tähtaegu on ületatud, ning uurinud, millest on viivitused tingitud.

Villu Kõve vastas, et Riigikogu juhatus ei ole selliste viivituste osas Riigikohtu poole pöördunud. Kuigi formaalselt võib tähtaegade ületamist käsitleda seaduse rikkumisena, on Riigikohus lähtunud tõlgendusest, mille kohaselt on võimalik kohaldada analoogia alusel halduskohtumenetluse seadustikku, mis lubab erandlikel juhtudel tähtaega pikendada. See ei ole otseselt põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduses kirjas, kuid selline tõlgendus on kujunenud praktika alusel. Neljakuuline tähtaeg ei ole objektiivselt teostatav eriti Riigikohtu üldkogu menetlustes, kuna tuleb koguda arvamusi, arutada küsimusi ning saavutada kohtunike vahel kokkulepe. Tegemist on mahuka ja põhjaliku otsustusprotsessiga, mis nõuab aega. Ta rõhutas, et kohtul tekib sellises olukorras valik: kas teha otsus kiiresti, kuid pealiskaudselt, või võtta aega ja teha sisuliselt põhjendatud lahend. Tema hinnangul oleks viimane õiguspärasem lähenemine, isegi kui see tähendab formaalselt tähtaja ületamist. Riigikohus ei ole menetlusi põhjendamatult venitanud, vaid on teinud kõik võimaliku, et lahendada asjad põhjalikult ja kvaliteetselt.

Jaak Valge tõstatas küsimuse e-valimistega seotud kaebuste põhjuste kohta ning viitas OSCE ODIHRi soovitudele. Osa kaebusi ei pruugi olla põhjendamatud, vaid tulenevad lahendamata probleemidest, millele rahvusvahelised organisatsioonid on juhtinud tähelepanu. Ta nõustus, et Riigikohus ei ole nende probleemide tekkimises süüdi, kuid küsis, kas kaebuste arvu vähendamiseks ei oleks otstarbekas keskenduda sisuliste probleemide lahendamisele. Ta esitas küsimuse, kas Riigikohtu esimehe hinnangul ei oleks õigem võtta kaebuste hulga vähendamiseks ja süsteemi toimimise parandamiseks arvesse ODIHRi soovitusi.

Villu Kõve vastas, et ODIHRi soovitusel on talle üldjoontes teada, kuid enamik neist puudutab korralduslikke, mitte seadusandlikke küsimusi. Seadusega seonduv osa puudutab eelkõige võimalust laiendada kaebeõigust nn üldistes huvides, näiteks valimisvaatlejatele. Riigikohus on seni lähtunud põhimõttest, et kaebajal peab olema isiklik õigushuvi, kuid mõõnis, et kui leitakse muu toimiv filter põhjendamatute kaebuste piiramiseks, ei ole ta põhimõtteliselt vastu ka kaebeõiguse laiendamisele. Probleem ei seisne üksikutes sisukates kaebustes, mida on olnud ja need on olnud õiguskorras olulised, vaid massilistes ja korduvates pöördumistes, kus üksikud isikud esitavad suure hulga sarnaseid kaebusi. Ta sõnas, et selline praktika koormab süsteemi ning takistab teiste asjade lahendamist. E-valimistega seotud kaebuste osas ei ole Riigikohus seni tuvastanud selliseid rikkumisi, mis seaksid kahtluse alla valimistulemuste õigsuse. Valimiskaebuste süsteemis on vaja leida tasakaal: ühelt poolt tagada võimalus kaevata ja tõstatada olulisi küsimusi, teiselt poolt vältida menetluse ülekoormamist pahatahtlike või korduvate kaebustega. Riigikohtu mure on seotud ka ressurssidega, kuna valimised toimuvad tsükliliselt ning lühikese aja jooksul tuleb lahendada suur hulk vaidlusi. Ta hoiatas, et ilma täiendavate filtrite või menetluslike lahendusteta võib kaebuste laviin ohustada tulevikus valimiste õigeaegset läbiviimist ja tulemuste kinnitamist.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart vahendas infot, et valimisvaatlejate kaebeõigust puudutav eelnõu on juba menetlusse antud ning peaks jõudma põhiseaduskomisjoni arutelule lähiajal, sest seitsme nädala tähtaeg on juba septembris. Eelnõu põhineb ODIHR-i soovitudel ning selle eesmärk on anda valimisvaatlejatele, sealhulgas vastavaid huve esindavale mittetulundusühingule, võimalus esitada nn populaarkaebusi ehk kaebusi avalikes huvides. See tähendaks, et kaebuse esitamine ei oleks enam seotud üksnes kaebaja isikliku õiguse rikkumisega, vaid võimalik oleks reageerida ka laiematele valimisprotsessi rikkumistele. Ta toetas teema uuesti päevakorda võtmist ning valimiskaebuste süsteemi laiemat arutelu. Samas suhtus ta kriitiliselt kaebuste esitamise piirangute kehtestamise, rõhutades pigem vajadust tagada võimalus reageerida ka juhtudel, kus rikkumine on tuvastatud, kuid ei puuduta otseselt konkreetse isiku õigusi.

Villu Kõve kommenteeris, et ta ei ole põhimõtteliselt vastu valimisvaatlejate kaebeõiguse laiendamisele, kuid sellega peab kaasnema toimiv mehhanism kaebuste hulga ohjamiseks. Ta viitas, et osa eksperte, sealhulgas valimisõiguse juhtiv ekspert Oliver Kask, on seisukohal, et kaebeõigust ei tohiks põhjendamatult piirata, kuid samas on praktikas tekkinud olukord, kus üksikute isikute kuritarvitustlik käitumine on viinud süsteemi ülekoormuseni. Probleem ei ole põhimõttes, vaid selle rakendamise mõjudes. Ta palus, et kaebeõiguse laiendamise korral mõeldaks samal ajal läbi ka mehhanismid, mis aitavad toime tulla massiliste ja korduvate kaebustega, et vältida süsteemi ülekoormamist. Lisaks tõi ta esile valimisteenistuse ja valimiskomisjoni töötingimuste halvenemise. Komisjoni töö toimub sageli pingelises ja stressirohkes õhkkonnas, kus ametnikud tunnevad end pideva surve all ning pelgavad

eksimusi, millele järgneksid edasised kaebused. Selline olukord on viinud töötajate lahkumiseni ning raskendab uute inimeste leidmist. Lisaks kriitikale riigi aadressil tuleb arvestada ka vastupidise probleemiga, kus üksikisikute tegevus võib hakata süsteemi ebaproportsionaalselt koormama. Ta rõhutas vajadust leida tasakaal kaebeõiguse tagamise ja süsteemi toimivuse säilitamise vahel.

Helir-Valdor Seeder tõi näite varasemast juhtumist nn „kahe tooli seaduse“ kontekstis, kus tema hinnangul viivitas Riigikohus otsuse tegemisega ajani, mil kandidaatidel ei olnud enam võimalik oma kandidatuuri tagasi võtta. Kuigi see oli aastaid tagasi, jättis selline ajastus Riigikohtust halva mulje. Seejärel esitas ta küsimuse Riigikogu valimise seaduse kohta ning väljendas muret, et parlament on delegeerinud olulise otsustusõiguse täitevvõimu tasandile. Ta viitas m-hääletuse regulatsioonile, mille puhul sõltub selle rakendamine tehnilisest hinnangust, mitte otseselt seadusest. Tema hinnangul ei ole selline lahendus piisavalt usaldusväärne ega toeta valimissüsteemi legitiimsust, kuna lõplik otsustus jääb tehnilisele tasandile, mitte seadusandjale. Ta lisan, et ootaks Riigikohtult selles küsimuses selgemat seisukohta või reaktsiooni.

Villu Kõve vastas, et m-valimiste küsimus ei ole seni Riigikohtu ette jõudnud, kuna vastavat otsust ei ole veel tehtud. Riigikohus saab seda küsimust hinnata alles siis, kui valimiskomisjon teeb otsuse m-valimiste lubamise kohta ning selle vaidlustamiseks esitatakse kaebus. Sellise otsuse tegemisel on oodata uusi kaebusi ja tõenäoliselt ka põhiseaduslikke vaidlusi. Ta väljendas muret, et m-valimiste kasutuselevõtt võib suurendada valimiskaebuste hulka ning tuua kohtule täiendava koormuse. Kuigi võiks eelistada, et seadusandja reguleeriks ise sellised küsimused selgemalt, ei osanud ta hinnata, kas praegune lahendus on põhiseadusega vastuolus. Riigikohus saab anda hinnangu alles konkreetse vaidluse pinnalt.

Ando Kiviberg tänas külalist ning märkis, et põhiseaduskomisjon käsitleb tõstatatud küsimusi põhjalikult. Komisjon arutab teemat edasi ning otsustab, kas alata vastav eelnõu või mitte.

Villu Kõve esitas palve, et ka juhul, kui eelnõu ei jõuta enne XV Riigikogu ametiaja lõppemist lõpuni menetleda, jääks komisjoni poolt maha selge märge, et teemaga tegeletakse. Probleem on kestnud juba aastaid ning vajab lahendamist. Ta pidas oluliseks, et sellega arvestataks ka järgmise Riigikogu koosseisu töös.

Ando Kiviberg tänas külalist.

3. Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku ülevaade enda ja kantselei tegevusest eelmisel kalendriaastal

Christian Veske andis ülevaate soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku ning kantselei tegevusest 2025. aastal (Lisa 1). Voliniku poole pöördumiste arv suurenes 2025. aastal võrreldes 2024. aastaga oluliselt. Ta tõi ühe põhjusena välja tehisarurakenduse Valdur kasutuselevõtu, millest räägib hiljem täpsemalt. Kantselei eelarve oli 2025. aastal 552 000 eurot ning ametis oli 7 teenistajat. 2026. aastaks on eelarvet vähendatud. Voliniku üks peamisi tööriistu on arvamuste andmine diskrimineerimisjuhtumites. 2025. aastal anti kuus arvamust, tagasisidet kokku 14 poliitikameetme ja õigusakti kohta ning viidi läbi 16 koolitust.

Ta tõi esile, et pöördumiste lõikes on enim juhtumeid seotud rahvuse tunnusega. Järgnevad muud tunnused või juhtumid, mis ei kuulu voliniku pädevusse. Kolmandaks suureks rühmaks on soolise võrdõiguslikkusega seotud juhtumid, sealhulgas sugu, rasedus, sünnitus ja lapsevanemaks olemine. Samuti esineb juhtumeid vanuse ja puude alusel. Võrdse kohtlemise seadus on puudustega, kuna sisaldab tunnuste hierarhiat, mis piirab voliniku võimalusi teatud juhtumites sekkuda. Ta tõi esile kaks olulisemat juhtumit. Esimesena käsitles ta Kohtla-Järve Linnavalitsuse töökuulutust, kus nõunikult nõuti C1-tasemel vene keele oskust. Volinik leidis, et nõue ei olnud tööülesannete täitmiseks põhjendatud ning piisav oleks olnud madalam keeleoskus (B2). Teisena käsitles ta perehüvitiste seaduse rakendamist enneaegselt sündinud laste puhul. Sellisel juhul võib vanemahüvitise arvestus viia väiksema hüvitiseni. Volinik leidis, et säte vajab muutmist. Ta märkis, et kohus jõudis samale seisukohale ning teema on jõudnud Riigikogu sotsiaalkomisjoni menetlusse. Lisaks tõi ta esile alaealiste keelenõuete probleemi. B1-taseme eesti keele eksami piiratud läbiviimise võimalused võivad takistada noorte tööle asumist. Selles küsimuses on peetud arutelusid Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Harno esindajatega ning praktikat lubati muuta. Üks ülesanne on hinnata, kuidas valitsusasutused arvestavad soolise võrdõiguslikkuse seaduse ja võrdse kohtlemise seaduse nõudeid poliitikameetmete kujundamisel. Soolise võrdõiguslikkuse seaduse kohaselt tuleb iga poliitikameetme puhul analüüsida selle mõju meestele ja naistele, kuid praktikas tehakse seda sageli puudulikult või formaalselt. Samuti tõi ta esile, et kantseleile on lisandunud uusi ülesandeid, kuid nende täitmiseks ei ole eraldatud täiendavaid ressursse. See raskendab ülesannete täitmist. Ta tõi näitena väärtpaperituru seaduse muudatused, millega pandi kantseleile ülesanne jälgida suurte ettevõtete nõukogude soolist tasakaalu, kuid selleks ei eraldatud täiendavat rahastust. Lisaks käsitles ta kirikute ja koguduste seaduse eelnõu, mille puhul pidas koostatud mõjuanalüüsi ebapiisavaks. Samuti tõi ta esile inimgeeniuringute seaduse eelnõu, millega anti kantseleile uusi ülesandeid ilma vajaliku pädevuse ja rahastuseta. Ta tõi näitena ka alkoholi seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu, mille puhul jäid mõjuanalüüsid tema hinnangul puudulikuks. Analüüsis ei käsitletud piisavalt alkoholi kättesaadavuse mõju noorte tervisele ega pikaajalisi mõjusid ning eelnõu ei olnud kooskõlas seniste alkoholipoliitika eesmärkidega.

C. Veske andis ülevaate võrdse kohtlemise põhimõtte edendamise ja teavitustööst. 2025. aastal tähistati ÜRO naiste õiguste alusdokumendi 30. aastapäeva ning selle raames koostati ülevaade, milles eksperdid käsitlesid naiste õiguste olukorda ja väljakutseid. Mitmekesisuse kuu raames viidi läbi teavitustegevusi, sealhulgas koolidele suunatud külalistunde, kus käsitleti mitmekesisuse ja vastastikuse austuse põhimõtteid. Samuti koostati juhend tööandjatele transsooliste inimeste toetamiseks töökeskkonnas, milles selgitati kehtivat õigusraamistikku ning praktilisi võimalusi kaasava töökeskkonna loomiseks. Ta tõi esile koostöös Praxisega valminud uuringu, milles analüüsiti maksutõusude ja eelarvekärbete mõju erinevatele sihtrühmadele. Analüüs näitas, et negatiivne mõju oli suurim üksi elavatele eakatele ning positiivne mõju suurem noorematele koos elavatele inimestele. Osaleti ka arvamusfestivalil, kus käsitleti rassismiga seotud kogemusi Eestis, ning inimõiguste päeva raames toimusid arutelud Ukraina LGBT-kogukonna olukorra üle sõja kontekstis. 2026. aasta fookusteemaks on digitaristu kättesaadavus. Teemat käsitletakse koostöös huvikaitse nõukoguga ning keskendutakse eelkõige vanemaealiste digitaalsele kaasatusele. Ta tõi esile, et analüüsi kohaselt on vanemaealiste digipääsetavuse toetamine Eestis valdavalt projektipõhine ning puudub terviklik riiklik lähenemine. Digiarengu kiirenedes on vajalik süsteemsem lahendus, et vältida inimeste eemalejäämist digiteenustest. Ta esitas kokkuvõtlikud soovitusel võrdse kohtlemise ja soolise võrdõiguslikkuse valdkonna

arendamiseks. Vajalik on valdkonnaülene kokkulepe, mis koondaks erinevad olemasolevad strateegiad ja tegevuskavad ning looks selgema ja tervikliku raamistiku. Ta rõhutas vajadust taastada soolise võrdõiguslikkuse nõukogu tegevus. See ei ole viimastel aastatel koos käinud, kuigi selle roll on nõustada Vabariigi Valitsust vastavates küsimustes. Seadusandluse osas tõi ta esile, et võrdse kohtlemise seaduse muutmine on seiskunud ning sellega tuleks edasi liikuda. Samuti rõhutas ta vajadust käsitleda vaenukõne regulatsiooni küsimust. Ta juhtis tähelepanu digilahenduste arendamisele ning leidis, et iga digiteenuse kõrval peab säilima ka mittedigitaalne alternatiiv. Oluline on jätkata perehüvitiste seaduse muutmisega, käsitleda ümberpöörasteraapiatega seotud küsimusi ning arendada transsooliste inimeste õiguste ja tervishoiu regulatsiooni. Ta tõi esile ka palkade läbipaistvuse direktiivi tähtsuse, mille ülevõtmine on vajalik.

C. Veske andis lõpetuseks ülevaate täiendavatest probleemidest ja tegevustest haridusvaldkonnas ning tööandjate suunal. Haridusasutustes esineb jätkuvalt praktika, kus käsitöö- ja tehnoloogiaõppe puhul jagatakse õpilased soopõhiselt rühmadesse, kuigi selline lähenemine ei ole seadusega kooskõlas. Ta tõdes, et järelevalve selles valdkonnas ei ole olnud piisav. Samuti tõi ta esile mure misogüünia ja inimõiguste vastaste hoiakute leviku üle, millele on viidanud ka uuringud. Ta käsitles tööandjate praktikaid, viidates palkade läbipaistvuse direktiivile. Mitmed tööandjad, sealhulgas suured ettevõtted, on alustanud direktiivis sätestatud põhimõtete rakendamist. Ta soovitas tööandjatel samas suunas jätkata ning arendada organisatsioonisiseseid praktikaid. Ta andis ülevaate digilahendusest Valdur, mille ülesanne on analüüsida töökuulutusi ja tuvastada võimalikke diskrimineerivaid sõnastusi. Kõige levinum probleem on põhjendamatute keelenõuete esitamine, mis ei ole seotud töö iseloomuga. Lisaks tutvustas ta juhendmaterjali, mis käsitleb puuetega inimeste ja abivahenditega seotud mõisteid. Materjali eesmärk on toetada korrektset ja lugupidavat keelekasutust puuetega inimeste teemal.

Ando Kiviberg tänas ning andis sõna komisjoni liikmetele.

Jaak Valge küsis rahvustunnuste alusel esitatud kaebuste kohta. Ta palus täpsustada, millised on kaebused konkreetsemalt ja kas neid saab grupeerida. Esitatud soovitus ei kajastu midagi, mis oleks rahvuspõhise diskrimineerimise vastu, küll on aga juttu keelepõhisest diskrimineerimisest. Samuti küsis ta soovitusel kohta Haridus- ja Teadusministeeriumile. Seal on väide, et probleem riiklikus õppekavas on olemas, kui tehnoloogia ainevaldkonnas jäetakse valik vabaks. Enamik poisse valib tehnoloogia õpetuse ning enamik tüdrukuid käsitöö ja kodunduse suuna. Seega praktikas kujunevad valikud soopõhiseks. Ta küsis, kas volinik leiab, et õpilaste valik tehnoloogia õppekavas ei peaks olema vaba.

Christian Veske selgitas, et keelt ja rahvust käsitletakse voliniku praktikas omavahel seotuna. Need on kategoriseeritud ühte gruppi ning pöördumiste enamik on seotud keelenõuetega. Peamised probleemid tulenevad töökuulutustes esitatavatest ebaproportsionaalsetest või põhjendamatutest keelenõuetest. Tehnoloogia- ja käsitööõppe korralduse kohta koolides selgitas ta, et kaasaegne lähenemine lähtub materjaliõpetusest, kus õpilased omandavad oskusi erinevate materjalidega töötamiseks. Need oskused on vajalikud nii poistele kui ka tüdrukutele. Ei ole õige jaotada õpilasi kahte gruppi. Nii poisid kui tüdrukud peavad saama võimaluse omandada võrdselt kõik vajalikud oskused.

Ando Kiviberg küsis kas alaealiste tööle värbamisel seisneb probleem keeleoskuse tasemes

või peetakse diskrimineerivaks riigikeele nõude esitamist üldisemalt.

Christian Veske vastas, et keelenõude probleem alaealiste puhul ei seisne riigikeele nõude olemasolus ega keeleoskuse tasemes iseenesest. Riigikeele nõue ei ole diskrimineeriv. Probleem seisneb selles, et alaealistel ei ole võimalik riigikeele eksameid piisava sagedusega sooritada. Ta tõi esile, et konkreetse pöördumise puhul ei olnud alaealisel võimalik eksamit teha, kuigi tal oli selleks soov, mistõttu ta ei saanud keelenõuet täita.

Liisa Oviir täpsustas, et täiskasvanutel on võimalik riigikeele eksamit sooritada kord kvartalis, samas kui alaealiste puhul on eksami tegemise võimalus piiratum, kuna nad peavad sügisel teavitama kooli ning saavad eksami sooritada alles kevadel.

Reili Rand tänas ettekandjat ning esitas küsimuse palkade läbipaistvuse direktiivi kohta. Ta palus anda hinnang direktiivi ülevõtmise perspektiivile ning küsis, milline on areng pärast kohtumist ministriga. Samuti palus ta kommenteerida töölepingu seaduse menetlust ja selle seoseid direktiiviga ning selgitada direktiivist tulenevaid tähtaegu ja võimalikke sanktsioone. Lisaks tõstatas ta küsimuse võrdse kohtlemise seaduse eelnõu menetluse seisust, kus eelnõu ei ole Justiits- ja Digiministeeriumist edasi liikunud. Ta küsis põhiseaduskomisjoni esimehelt, kas komisjonis või ministriga on arutatud võimalusi eelnõu menetluse kiirendamiseks ning kas komisjon saaks selles osas midagi ette võtta.

Ando Kiviberg vastas, et komisjon on algatanud ise eelnõusid ning menetleb ministeeriumidest laekuvaid eelnõusid. Võrdse kohtlemise seaduse eelnõu ei ole komisjonis eraldi käsitletud.

Christian Veske vastas palkade läbipaistvuse direktiivi kohta, et direktiivi ülevõtmise edasine käik ei ole hetkel selge. Positiivne on see, et osa direktiivis sisalduvaid põhimõtteid võetakse üle, kuid terviklahendus on veel puudu. Tema teada soovib valitsus pidada täiendavaid läbirääkimisi Euroopa Komisjoniga, kuid nende täpne formaat ei ole selge. Ta käsitles sanktsioonide küsimust ning märkis, et direktiivi mittenõuetekohase ülevõtmise korral algatatakse esmalt rikkumismenetlus. Tegemist on pikaajalise protsessiga, mis sõltuvalt rikkumise ulatusest võib lõppeda rahaliste sanktsioonidega. Töölepingu seaduse osas on voliniku kantselei esitanud oma seisukoha. Kuigi eelnõu teeb teatud asju selgemaks, esineb selles jätkuvalt olulisi puudujääke.

Liisa Oviir kommenteeris palkade läbipaistvuse direktiivi ülevõtmist, rõhutades vajadust tagada kandideerijatele selgus pakutava palgataseme osas. Kirjaliku teabe esitamine on oluline, kuna see võimaldab töötajatel hiljem võrrelda oma töötasu ning vajadusel tugineda sellele tõendina. Palgavahemiku avaldamine tööle kandideerimisel on rahvusvaheliselt tõendatud meede palgalõhe vähendamiseks. Samas märkis ta, et kavandatud regulatsioon ei kata seda nõuet täiel määral. Mitmed tööandjad, sealhulgas suured ettevõtted, on väljendanud valmisolekut direktiivi nõuete rakendamiseks. Ta viitas Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ning Tööinspektsiooni koostöös korraldatud koolitustele, mille vastu on olnud suur tööandjate huvi. Tööandjad on muudatusteks valmis, kuid poliitiline otsustusprotsess ei ole samas tempos edenenud.

Pipi-Liis Siemann küsis, kas võrdsusvoliniku arvamuste ja analüüside koostamisel kasutatakse võrdlusena ka teiste riikide, näiteks Põhjamaade, praktikat. Ta uuris, kas selline

võrdlev vaade on tavapärane ning kas erinevate riikide kogemusest lähtuvaid järeldusi võetakse arvesse, tuues näitena noorte alkoholi kättesaadavuse küsimuse.

Christian Veske vastas, et võrdsuspraktikat teiste riikidega kasutatakse kantselei võimaluste piires. Selleks kasutatakse muu hulgas üleeuroopalist võrdõigusasutuste võrgustikku, mille kaudu küsitakse teiste riikide kogemuste ja praktikate kohta. Selliseid võrdlusi tehakse ka uuringute ja analüüside käigus, tuues näiteks alkoholiseaduse, kus vaadati erinevate riikide, sealhulgas Põhjamaade, kogemusi ja uuringuid.

Ando Kiviberg tänas külalisi.

4. Info ja muud küsimused

Ando Kiviberg vahendas infot kohtute seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse (kohtumenetluse kiirendamine) eelnõu 854 SE kohta. Eesti Kohtunike Ühingu esimees Anu Uritam on saatnud Riigikogu liikmetele e-kirja, kus ta soovib katkestada selle eelnõu teine lugemine. A. Kiviberg sõnas, et Eesti Kohtunike Ühing on olnud kaasatud eelnõu menetlusse ning ühingu esitatud muresid on võetud võimaluste piires arvesse. Eelnõu lõppversioonis on ühingu kahte peamist kriitikakohta, milleks on kohtute eestseisuse regulatsioon ning kohtunike tagasisidestamise süsteem, täpsustatud. Tagasisidestamine saab olla üksnes sisuline ning toimub kohtunikult kohtunikule, kusjuures tagasiside andmise alused peavad olema eelnevalt selgelt määratletud. Ta tõi esile, et Eestis puudub seniajani, võrreldes teiste Euroopa Liidu riikidega, kohtunike tagasisidestamise süsteem ning kavandatav lahendus on tema hinnangul väga leebe. Ta avaldas arvamust, et Eesti Kohtunike Ühingu kriitika võib põhineda eelnõu esimese lugemise tekstil, mitte viimastel muudatustel, mis kiideti komisjonis konsensuslikult heaks. Käesolevat kohtute reformi toetab enamik Riigikohtu liikmeid ning suur osa õigusteadlasi. Kriitilisi seisukohti on esitanud üksikud eksperdid. Tegemist ei ole ideoloogilise, vaid praktilise reformiga, mille eesmärk on kohtusüsteemi toimimise tagamine ja selle ülekoormuse vältimine. Ta palus komisjoni liikmetel käsitleda teemat rahulikult ning vältida olukorda, kus üksikud kriitilised seisukohad hakkavad arutelu liigselt mõjutama.

(allkirjastatud digitaalselt)
Ando Kiviberg
juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)
Markus Veia
protokollija